

Подорож річкою Львою

Цей маршрут буде цікавим всім тим, хто забажає познайомитися з надзвичайно цікавим і мальовничим куточком Рівненського Полісся - верхів'ям річки Льви. Недарма р. Льву, яка несе свої води по Рокитнівщині, називають окрасою Полісся. Вона не схожа на інші річки Рівненщини. Її червонисто-темна вода, настояна на корінні дерев, то ледь помітно в'юниться в осоках, то клекоче - шумить на заводях. Річка то мілка - закачай холоші і переходь, то враз шугає вниз на декілька метрів. Саме на її узбережжі збереглися типові поліські краєвиди, яких шкода, з роками стає все менше і менше. Незважаючи на значний антропогенний вплив на долину річки в останні роки, вона володіє значним туристсько-рекреаційним потенціалом.

Багато хто з нас неодноразово задумувався над походженням незрозумілої «грізної» назви річки. Чому саме Льва? Історичні корені назви річки ще остаточно не з'ясовані. За однією із ймовірних версій, яку довелося почути з вуст місцевих старожилів, назву річки пов'язано з львівською пані, яка мала у верхів'ї річки свої землеволодіння, а поблизу с.

Олександрія - маєток. Це веде на здогад, що назва річки була отримана в результаті трансформації слова «Львів» на слово жіночого роду. Хто була та таємнича галицька магнатка і в які часи вона жила? Відповісти на ці питання нині дуже проблематично.

Єдине, про що можна з точністю сказати, що події відбувалися ще до початку XIX ст.

Адже, коли російські військові топографи вперше проводили картографічну зйомку території району в сучасних межах, а це було в першій половині XIX ст., назва річки вже була цілком сформована.

Річка Льва здавна цікавила і привертала пильну увагу, окрім учених-спеціалістів різного профілю і багатьох творчих людей, ще й невтомних краєзнавців. На відомій карті України французького військового інженера Г. Лавассер де Боплана (1648-1650 рр.) річки Льви ми не побачимо. І в цьому нічого дивного немає. Непролазні чагарники, непрохідні болота і сипучі піски значно ускладнювали освоєння краю, внаслідок чого північно-східна частина області, яка відповідає межах Рокитнівського району, довгий час була ніби на узбіччі економічного і культурного розвитку.

В одному із краєзнавчих джерел довелося прочитати: „У 1895 році царські урядники знайшли в пушах над річкою Львою село, жителі якого не були „записані“, не знали, за якої влади живуть. Коли урядники прибули в село, то всі люди втекли у навколишні ліси“. Про екзотичне Загориння (басейн річки Льви і Ствиги) писали так: „То найменш знаний край у Європі, де дослідника й туриста чекає безліч несподіванок“.

Вперше картографічну зйомку долини річки Льви здійснили тільки у першій половині XIX ст. російські військові топографи. З другої половини XIX ст, коли почали створюватися краєзнавчі товариства та осередки, робота з дослідження природних багатств, історії, етнографії, фольклору цього краю значно поживалася. На берегах Льви побували такі дослідники поліського краю кінця XIX - початку XX ст., як П. Чубинський, О. Цинкаловський, П. Тутковський, польська письменниця Ванда Василевська, ботанік Станіслав Толпа.

Автор свідомо, без коментарів, пропонує цитати з їх творів.

Видатний дослідник - краєзнавець, тоді ще юний науковець, вихованець Київського університету Павло Аполлонович Тутковський писав у своїй книзі „Узбережжя р. Льви“: „Глухі, дикі, первісні, майже незаймані лісові і болотні хащі мовчазні і сповнені таємниць, охоплюють з усіх боків на величезні віддалі ї мандрівника, який наважується проникнути в побережжя ріки Льви“.

Ванда Василевська, яка побувала в наших краях наприкінці 30-х років минулого століття писала: «Хаша на березі р. Льви. Вільха і дуб, непрохідні зарослі. Крізь них продирається лось і кабан, поспішає до нори борсук...».

У довоєнний період польський ботанік Станіслав Толпа теж наважився на мандрівку уздовж річки Льви. Він писав: „Читані колись описи бразильської пуци видались мені

блідами у порівнянні з тим, що нас оточувало. Ліс справляв враження тропічної пущі.

Хміль, як ліана, обкутав кожне дерево і створив між ними висячі містки'.

Значний внесок у популяризацію знань про р. Льву вніс невтомний краєзнавець-пошуковець Григорій Дем'янчук (1936-2001) рр. Це була добре ерудована і знаюча людина.

Він неодноразово бував на Рокитнівщині і присвятив їй багато своїх нарисів.
сmt. Рокитне - Чорне озеро -урочище Кам'яний брід -с. Старики - Осницьке водосховище -
с. Осницьк (25 км.)

Пропонований туристський маршрут найліпше розпочинати з сmt. Рокитне (7,6 тис. жит.) - адміністративного центру Рокитнівського району. Селище має чудове залізничне і автомобільне сполучення з обласним центром - м. Рівне і столицею України - м. Києвом.

Рокитне розташоване у північно-східній частині Рівненської області на р. Бунів (протяжність 23 км.) - правій притоці річки Льви за 135 км. від Рівного. Через селище проходить залізнична магістраль Київ-Сарни-Ковель і міжнародна автомагістраль Київ-Ковель-Варшава.

Назва топоніму Рокитне походить від дерева роду вербових-„рокити“, яке ще й нині частенько трапляється на околицях селища.

Виникнення селища пов'язане з купівлею в 1888 році бельгійським склоза-водчиком Розенбергом невеликої ділянки кварцевих пісків, придатних для скло-ва-ріння. У цьому ж році на околиці села Рокитне (перша згадка про нього датується 1545 роком.) відкрилася примітивна гута. Поштовхом для швидкого розвитку селища стало спорудження в 1898 році склозаводу (270 робітників) і прокладання на початку ХХст. залізниці Київ-Ковель.

До 1922 року містечко називалося Охотникове на честь власника землеволодінь.

Від залізничної станції або автовокзалу, які знаходяться поряд, туристам необхідно пройти декілька сот метрів до місцевого ринку і по вулиці Партизанській (А-2700) вийти до залізничного переїзду. Не перетинаючи залізницю, повертаємо на кам'яну бруківку. Пройшовши близько 1 км. по Хомині (назва однієї з вулиць с. Рокитного), виходимо на околицю села. Долаємо ще 1,5 км. ґрунтівкою і ми у лісі. Якщо ваша подорож відбувається у червні, вважайте, що вам повезло. Адже тільки увійшовши у ліс, перед вами відкриється незабутня картина.

Саме у цей час Полісся (взагалі нещедре на барви), постає перед гостями краю у своїй повній красі, і все це завдяки золотоцвітій красуні - азалії. Під мідними свічами - стовбурами величавих сосен, ніжних берізок - суцільне золоте сяйво. Так цвіте рослина-легенда - азалія. Видатний український природознавець, академік Павло Тутковський присвятив цій рослині окреме дослідження 'Кавказька красуня азалія (Агаіеа ропісаі) на

Україні, її минуле, сучасне та майбутність'. Коли він їхав з Києва до Сарн повз рокитнівські ліси, то записав: '...По обох боках залізниці первобутні густі масиви старого древлянського лісу усюди узаміт засипані блискучими, як вогонь, немов палаючими, яскравими навіть уночі, надзвичайно гарними і великими жовтогарячими запашними квітами; вогняна смуга цих гарних квітів, що цілком приковують до себе зір, оперізує краї лісів понад залізницею та простягається безперервно углиб лісів, наповнюючи повітря своїм надзвичайно міцним і незвичайним ароматом'. Лісова дорога, яка змійкою в'ється у південно-західному напрямку, приводить нас до мальовничого Чорного озера, на березі якого є все необхідне для організації бівака та ночівлі. Озеро має заплавне походження, розташоване на р. Грабівка - притоці Льви. За розмірами воно мініатюрне - загальна площа водного дзеркала становить близько 1 га. Не відзначається воно і глибиною, вона в середньому коливається в межах 1.5-2 м. Що цікаво, що вода в озері навіть в літній період завжди прохолодна. Дехто це пояснює наявністю підземних джерел, але, враховуючи заплавне походження озера, їх роль у живленні водою незначна. Мабуть, головною причиною порівняно низької температури води є його незначні розміри і проточність води, внаслідок чого вона протягом кількох діб оновлюється, тобто не застоюється і не встигає по-справжньому нагрітися. Чорних та білих озер на Поліссі є кілька. Очевидно, не колір відіграв основну роль у визначенні їх назви. У її творенні, мабуть, брала участь ще

слов'янська язичницька міфологія, прадавня віра в існування злих і добрих духів, темних і світлих начал у житті природи і людини. В нашому випадку ми б ніколи не пов'язували назву озера з темними силами, адже спілкування з ним завжди приносить тільки радість і задоволення. А вода в озері, завдяки завислим дрібнесеньким часточкам торфу, дійсно, завжди темна. На лівому березі озера, на якому примостились піщані горби, шумлять досить густі, майже чисті соснові бори. Праворуч трапляються сторічні дуби і височать старезні сосни.

Взагалі озеро разом з прилеглою територією, якби не радіаційне забруднення, є просто ідеальним місцем для створення рекреаційного комплексу, але в наш час про це навіть і не варто мріяти. Цілком ймовірно, що при ретельному дослідженні території науковцями, виявиться, що підземні горизонти багаті на мінералізовану воду з лікувальними властивостями. Підштовхує на таку думку джерело, яке знаходиться на узбіччі ґрунтової дороги у напрямку Осницького водосховища, за 200 м. від озера. В ньому протягом цілого року вода має специфічний стійкий сірководневий смак. На любителів „тихого полювання“ чекають навколишні ліси, які надзвичайно багаті на чорниці, журавлину, брусницю, гриби та озеро зі своїми рибними запасами.

Через невеличкий напівзруйнований дерев'яний місток Чорне озеро сполучене з Осницьким водосховищем.

Прокладання спеціально до Московської олімпіади автостради Київ-Ко-вель-Варшава, а потім створення в 1985 році Осницького водосховища докорінно змінили прилеглу місцевість. Нині площа дзеркала водосховища становить 166 га, а за об'ємом води - 3,5 млн.м³воно посідає третє місце в Рівненській області після Хрінницького і Млинівського. Середня глибина водоймища становить 2,5м., а максимальна - 6м. Чудовий піщаний пляж, кришталева вода, соснові бори, які підступають до річки, створюють всі необхідні умови для відпочинку. У 2003 році прилеглу територію було реконструйовано - побудовано у народному стилі малі архітектурні форми, викопано криницю, облаштовано місця для костровищ. В літній період водосховище перетворюється на справжнісінький рай для відпочиваючих.

Перетнувши автостраду, правим берегом водосховища крокуємо у напрямку урочища Кам'яний брід (А- 225°). На даному відрізку шляху туристи повинні бути готовими до подолання водних перешкод, особливо у вологі періоди року. За 7км. від автостради виходимо на міст через р.Льву, переходимо на лівий берег, долаємо ще декілька кілометрів проти течії і ми в урочищі Кам'яний брід.

Це, мабуть, найбільш мальовнича місцина у верхів'ї річки і чудове місце для відпочинку та організації ночівлі. Головною його особливістю є відслонення кристалічного фундаменту Українського щита у вигляді гранітних скель на березі річки і нагромадження на значній території каменів-валунів - свідків льодовикової епохи.

Причому, окремі валуни просто дивують уяву людини своїми розмірами. Саме тут, як ніде, відчувається таємничість річки, її відмежованість від плину часу і ходу цивілізації.

На правому березі річки росте густий грабовий ліс з підліском азалії понтійської. Та найхарактернішою особливістю урочища є ціле військо могутніх дубів, які оточили річку. Деякі з них, не витримавши катастрофічних повеней і буреломів, простягли своє гілляччя по землі, немов волаючи про порятунок. У свій час тут було створено бобровий заказник.

Підгризені пеньки, греблі, хатки, безліч повалених дерев, які перегороджують річку, - типова картина місцини.

Стовбури дерев часто обплетені ліанами хмелю звичайного. Можна натрапити на рідкісні і зникаючі види - росичку англійську та середню. На березі річки ростуть бруслина бородавчата, бузина червона, горобина, у руслі - очерет, рогіз та айр тростяний.

Часто-густо зустрічаються великі жовті глечики та виділяються неповторним виглядом плаваючі квіти латаття білого, водяного перцю, болотних півників, калужниці європейської.

Джерельна вода верхів'я Льви створює умови для існування раків та тритонів - цих

індикаторів чистоти довкілля. У річці звичайними є щука, окунь, плітка, лин, в'яз. Від урочища Кам'яний брід до с. Старики 5 км. шляху. У районі села надзвичайно поширене бортництво - архаїчна форма бджільництва. На багатьох старих соснах і дубах закріплені вулики-колоди. Село невеличке – 80 жителів, у роки війни було спалене фашистами. Топонім пов'язаний, як не дивно, не з людьми, а з водними об'єктами. Стариці - це давні (старі) ділянки русла річки, які поступово заростають і перетворюються на болото. Річка на околицях села дуже сильно меандрує і таких стариць тут безліч. Виходимо з села і через півгодини, перетинаючи автостраду, натрапляємо на лісову дорогу, якою підходимо до Осницького водосховища. На лівому березі річки є чудові місця для відпочинку. Тут можна і заночувати. Кінцевий пункт нашого туристичного маршруту - с. Осницьк, у яке ми потрапляємо, перейшовши по дамбі водосховища на правий берег Льви. Ще 1,5 км. ходьби мальовничим берегом річки - і туристична група виходить до залізничного мосту, перейшовши через який, потрапляємо на інший берег і підходимо до зупинки дизель-поїзда.

Осницьк - населений пункт на березі Льви (750 жителів). Існує декілька версій походження топоніму 'Осницьк'. За одною з найбільш поширених версій, назву селу дав пан Осницький, який тут проживав. Село порівняно молоде, засноване на початку ХХ століття, але до того часу тут існував невеличкий хутірець. Відомий краєзнавець

Волинського Полісся Олександр Цинкаловський писав: 'На північний схід від Томашгорода - найбільше на Волинському Поліссі болото Гале або Голе, що розляглося в напрямку р. Прип'яті, майже на 150 км. І єдиною через нього дорогою є р. Льва і р. Ствига, якими на початку весни плисарі сплавають дерево, вирубане в нетрях недоступних пущ і чагарів...' Отже, плисарі, або плисаки - це звичайнісінькі плотогони, яких наймали торговці лісом, переважно німці, для організації сплаву деревини. Характерно, що старожили села з переказів підтверджують існування такого промислу. Ідентичне за значенням з словами 'плисак', 'плисар' - слово 'оснач' /словник Б. Грінченка/. Цілком можливо, що у давні часи на території сучасного села існував пункт по заготівлі, сортуванні деревини, де осначі комплектували плоти для сплаву і з якого вирушали в далеку дорогу. Ось і закінчено подорож. Надіємось, що пропонувані туристичні маршрути Вам сподобаються і запам'ятаються.

**Матеріал підготував учитель географії,
керівник турисько-краєзнавчого гуртка 'Беркут'
Ю.Л. Хмельовський**

28 лютого 2011 09:52